

Politikai
röpiratok.

94.

94
724

POLITIKAI RÖPIRAT.

MACYARORSZÁG ALKOTMÁNYA

ÉS

AZ EGYENJOGÚSÁG.

IRTA

2.

BOSKO LAJOS.

T. ex. Dr Ballagi Mór képviselő Urnak, Legméltóbb Tisztelettel

a szerző

PEST.

NYOMATOTT HERZ JÁNOSNÁL.

1861.

DEBALLAGI MÓR.

POLITIKAI RÖPISZ

MAGYARORSZÁG ALKOTMÁNYA

AN NYELVI JOGSZÁK

ARTIK

Dr. BALLAGI GÉZA.

Handwritten text in cursive script, likely a signature or title, appearing upside down.

ÉRTET

NYELVI JOGSZÁK

1881

MAGYARORSZÁG

alkotmánya és az egyenjogúság.

Egyenlő részvét a hon iránti kötelességekben, közteherbeni egyenlőség, de egyenjogúság! Ez volna tulajdonképen minden belpolitikának leglényesebb alapelve; hogy minden állam, notandum ha állam, ezen elvet mint lételének feltételét és mint fentartásának mellözhetlen basisát elfogadja, hogy továbbá még a kényuralkodónak is, kény-uralma némi igazolásául, ezen elvet legalább formaszzerűleg elfogadnia kell, azt mi kétségbe nem vonjuk; de azt sem vonhatjuk ám kétségbe, hogy ezen elv jobbadán egyoldalulag felhasználva, lényessége daczára nem csak Magyarországbán nem tökéletesen, de Európa egyik államában sem kellőleg és az absolutistikus kormány alatt már sehogyan sem jutott illő kiképeztetésére; vajjon, nem lett-e még ezen elv sok viszontagságteljes idő folytán elegendő érettidejü? vagy tán polgárisodásunk daczára sem vagyunk-e még ezen elv végrehajtására elegendő éret-

tek? jöllehet máshonnan ered a baj, tán uralmi törekvések és az önzés kihágásai okozzák eddigi véghezvihetlenségét?

Ha az államférfiak politikai eljárásuknak indokát csak épen az ész- és államjogból származtatnák, e kérdés megoldatására nézve tán még egy szótagot sem kellene kiejtenünk; de az állami érdekek nem oly egyszerűek mint a milyeneknek látszanak, és épen sokoldalúságuk miatt minden politikai eljárásba az ész- és államjog mellett szükségképen még egy második tényező is eredményzik, mely tényező kormányértésnek vagy okosságának mondatik; épen ezen okosság rovására szokják az államférfiak ravaszságukat is nem igen ritkán okosságának elnevezni; egyébiránt még ezt is egyelőre mellőzni akarjuk, de akárhogy taglalnók is az államot, az bizonyos, hogy a kormány az által még nem tanusítja kegyessége maximumát, ha az aránylag egyenlő kötelességet és közteherbeni egyenlőséget tökéletes egyenjogusággal viszonzza, sőt még akkor sem, ha ezen egyenjoguságot nem csak elvileg elismeri, de tényleg is alkalmazza; mert ha az államjog nem az egyenjoguság által és csupán csak a személy és a vagyon biztosítása által akarná azon veszteséget kárpótolni, mit minden egyes ember, épen azért, mert az államban él, természeti szabadságában szenved, akkor valóban az álladalom létele épen azon alapelvekkel összeütköznék, melyek a társasági együttlétet szükségessé teszik.

Ez esetben az állam meg nem mentené ugyan senkit sem a véstől és az inségtől de annál inkább

biztosítaná a közös nyomort és a tökéletes alárendeltetést azon egyéniség alá, mely az alárendeltettek rovására a népfenséget sajátjává teszi és az alattalévőknek törvényeket diktál, mit más különben maga sem tudna eltűrni; önkényt következik, hogy az alkotmányos államot tetszésünk szerint bár minek tekinthetnők, de korszerű alkotmányosnak valóban nem; a kormányzási rendszerek egymástóli megkülönböztetése is fölösleges volna; már minek? hisz a kényuralom csakugyan leginkább biztosítja a személyt és a vagyont, persze csak azon kis feltétel mellett, hogy kiki a kényuralkodónak szembehunyva engedelmeskedjék, és e kívül ezen engedelmeért még testével, lelkével és minden tehetségével kezeskedjék.

Ha egyébiránt a közös kötelességekre és a közteherviselésre nézve az egyenjogúság tekintetbe nem vétetnék, akkor — noha nem is a világ nagy bölcsei vagyunk — igen könnyen bebizonyíthatnók, hogy az állam létele nem kevésbé észellenes mint természetellenes volna; észellenes, mert az embereknek azon ostobaságot kellene elkövetniök, hogy a hadat, mit az őállapotban netán a természeti jogok érdekében, az egyes ember csak az egyes ember ellen viselné, azon haddal felcserélnék, mit az államban az egyes embernek ugyanezen jogaiért az egész állam ellen viselnie kellene; természetellenes volna, mert a természet a tehetetlen egyes embereket együttlétre utasítja, de ezen együttlét az imént mondott okból épen lehetlenséggé válnék; ha tehát ész- és államjogi szempontból kiindulunk, egyenjogúság nélkül állam nem is képzelhető;

egészen másra tanít a tapasztalás, másra a történelem; tanítja, hogy előkelő tehetségű egyének és ezeknél gyakrabban még az erőszak, a csekélyb tehetségű és gyöngébb emberek fölött a felsőséget mindig kivívni tudták; tanítja, hogy a kényuralgás s az ennél valamivel könnyebben eltűrhető korlátlan monarchia, gyakrabban, legalább az ó és középkorban gyakrabban kerültek elő, mint az ugynevezett korlátolt monarchia; de egyuttal azt is tanítja, hogy az ujkor alkotmányossága — félreérthetetlenül az ujkor legszebb szüleménye — az ó- és középkori kormányzási rendszerektől lényegileg eltérő.

Figyelmet kérünk. A mi a kényuralmat és a korlátlan monarchiát illeti, arról mi itten nem is szólunk, mert kiki tudja, hogy Magyarország ilyesféle kormányrendszert sohasem türt, sohasem fog tűrni; de még a korlátolt monarchiában is az ugynevezett Istenkegyelme sugta királyi akarat, — mit Aristoteles oly nagyra becsülni, Hobbes és ő féléli oly nagyon imádni tudott — volt mindeddig irányadó és a népfölség képviselője, noha tettelegesen a király sohasem uralkodott, a nép a királylyal egyiránt megcsalatott és a felelőtlen kormányférfiak Isten kegyelme rovására a népfölséggel saját kényök kedvök szerint eljártak; és mit szólt mind ehhez a nép? szántott a szegény, vetett, kapált, sohasem aratott, szünetlenül tanult, fáradott, szenvedett, sohasem gyilkolt meg senkit és még is szenvedőlegességét már csak úgy megszokta, pénze csak épen olyan hasztalanul folyt oda, mint a Danaidák vize az alvilágon; a nép előtt is egy örökké üres hordót álli-

tottak fel „Staatscasse genannt“; no de Magyarország is megtette ám a magáét, ő is hozzájárult tizenegy évig általános szenvedőlegességével, ő is kimeríté zsebéből ntolsó krajczárját, még csak most veszi észre mily roppant luk támadt az öszbirodalom örökké üres pénzes hordójába; és azt véli az olvasó, hogy tán Isten kegyelme? nem a! a felelőtlen Hobbesminiszterium ütötte ezen tizenegy évig folytonosan nagyobbított lukat, hisz ezt tudjuk.

Folytassuk. A korlátolt monarchiában sem volt a népnek másra mint a feljajdulásra való szabadsága és a legjobb esetben, t. i. hol népképviselők voltak, mint például az 1848 előtti Magyarorszáiban, a kormány módfölötti önkényét némileg korlátolni lehet; így tehát Európa monarchiaiban, egyes országokat kivéve, rendszerint az uralkodó, vagy is inkább körüllevő miniszterei alkoták az állam személyesített alanyiságát és a nép nem vala egyéb mint az állam tárgyilagossága; de az ujkor alkotmányos állama, ennek épen az ellenkezője; feltévé, hogy a népek már polgárisultabbak mint ezelőtt voltak, az ujkor alkotmányossága szerint a nép subjectiv és a kormány tárgyilagós, a kormány az állam alanyiságának t. i. a népképviselőinek felelőség alatt tartozik számot adni cselekedeteiről, más szóval, a kormánynak a nép akarójában a népfelséget tisztelnie kell.

A ki az 1848-ki törvényeink szellemét kellőleg felfogja, noha nem is Montesquieu, azonnal átlátja,

hogy ezen törvények egészen az ujkor alkotmányossága stylusában alkotvák, csakugyan igazunk lehet e törvényekhez tántorithatlanul ragaszkodnunk; persze részint még sok kijavítani és másrészt még sok tökéletesbitniünk való maradt hátra, de mind a mellett nincsen Európában alkotmányos állam, angolhontsem kivéve, melynek az ujkor szelleme szerint, alkotmánybeli felépülésére való basisa szélesebb és szilárdabb volna mint a mienk, mint 1848; ezelőtt Magyarország egy szabadabban alkotott királyság volt, ugy mint például a még szétnebonczolt Lengyelország, és szabadsága tere csak annyival volt tágasabb, a mennyivel a király hatalma Magyarországon szűkebbre korlátolt, hatásköre kisebb terjedelmű volt, mint Európa többi korlátolt monarchiaiban; de az 1848-ki törvényeink a nép és királya közti korlátokat nélkülözik, a királynak a népfölségi méltóságot biztosítják, de biztosítják egyuttal a nép szabadságát is, főképen a miniszteri felelőség által; épen ezen felelőség képezi az ujkor alkotmányosságának leglényeseb alapját.

„Valamint Angolország, melynek már a tizenharmadik században földnélküli János alatt megvolt az ugynevezett magna charta libertatumja, csak későbbben az oraniai ház trónraléptekor alapította meg mai alkotmányát és politikai hatalmát, épen ugy Magyarországon is, mely ezelőtt csak szabadelvíleg szervezve volt,

az 1848-diki törvényei által alapította meg jövő alkotmánybeli és politikai jelenté-
kenységét.

Ha még azt is hozzá tesszük, hogy az újkor alkotmányossága a polgárisodással karöltve halad — mert mindkettőnek célja a társadalmi együttlétre való képességet előmozdítani — akkor önkényt következik, hogy az alkotmányos Magyarország sem fog hátra maradni és valamint Európa többi polgárisult népei úgy a magyarok is bizonyosan mielőbb, a hit- és nemzetiségi különbséget tekintetben nem veendő, a benszülötteket egyenjogositani fogják; azok kik bennünk biznak, nem fognak csalatkozni, noha másrészt meg is kellene fontolnunk, hogy mielőbb másoknak segíthetnénk, szükségképen mindenekelőtte saját bilincseinket kell szétzuznunk.

Ezt előrebocsátván vezéreszménk fonalát ott felvesszük, a hol elejtettük és a benső egyensúly helyreállításáról szólnunk.

A benső egyensúly helyreállítása t. i. egyrészt a kötelességbeni egyenlőség, másrészt pedig a köztehernek megfelelő jogegyenlőség, csaknem a földrész mindenik népénél a legvéreseb harcokat idézte elő; az ókorban ezen egyensulynak csak egy bajon kellett volna tulesnie t. i. a nagyszerűen kifejlődött különosztályokon és az ezekből eredt születéskülönbségen; az újabb korban e bajhoz még egy második baj is csatlakozott, az ugynevezett valláskülönbség; párt-

ütések és indulatoskodások mind a két bajt egyszerre vagy legalább is a kettőből egyet, már több ízben felhasználni tudták és különféle célokra alkalmazták; ha az emberek túlbüszkék nem volnának és képzelőtehetségök a valóság ama álláspontját túl nem érné, miszerint az ember minden erőltetése daczára, utoljára még is csak ember, akkor igen könnyen egyezkedhetnének; de az emberek ezen általános baját mellözve, abban a perczen hol Magyarország a polgárisult államok sorába lép, a perczen hol Magyarország „Európa rokonszenvét épen azért birja, mert alkotmánybeli jogait és szabadságát fenszóval követeli: mondjuk ebben a perczen a születés — a nemzetiség — és a hitkülönbséget még tekintetbe vennünk sem szabad, ha más különben az valósul, hogy kitüzött célunk érdekében azon magasztos eszmétől áthatvák vagyunk, hol szivünk dobogása emberjog és igazság, hol legszentebb törekvésünk a szabadság. A mi a rangot vagy is a születéskülönbséget illeti, az 1848-ki törvényeink a jogbani elsőbbséget megsemmisítik és az egyenjoguságot biztosítják, de épen ezen egyenjoguság által még is vettetett alapja azon törvény előtti egyenlőségnek, mely a hazánkban lévő különféle nemzetiségeket és hitfelekezeteket igen könnyen egygyé forraszthatná és ekként a testvériséget és igaz-

ságot, a valódi szabadságnak két leglényegeseb tényezőit előidézhetné.“

Erről későbbben még szólni fogunk, egyelőre a történelmi fejlődésnek helyt akarunk adni.

A benső egyensúly helyreállítása, akkép amint már fentebben érintettük, nem új eszme; a belpolitikának ezen alapja az állammal egykoru, mi okból is a legrégebb államokban, sőt az aegyptusiaktól, indiaiaktól és az ókor más népeitől is elvileg ugyan elfogadtatott, de valóságoskor rendszerint félre ismeretett; tán nem is azért mert a kivétel elé mellőzhetlen akadályok gördítettek volna, de részint azért, mert az államférfiak nem értettek hozzá és jobbadán azon egyének módfölötti önzésök miatt, kik az állami kormányra hivatvák valának; az államtörténelem legrégebb kora homályos ugyan, de a mennyiben forrásainak hitelt adhatunk — fentebbi nézetünket csak ismételjük — a különosztályzásból kifolyt jogbani elsőbbség, mit az egyik osztály mindig a másik osztály rovására magának tulajdonított, okozta az egyenlőség illetőleg az egyenjoguság végrehajthatlanságát.

Lykurg idejében akadunk legelőször egy némileg már rendezett alkotmány nyomára; és mit veszünk észre? A hon iránti kötelességeknek teljes egyenjoguság megfelel ugyan, de a közteherviselőknek hon iránti kötelességeik nincsenek, következésképen jogaik sincsenek; és mi következik? A helotok, mint a kiválóan teherviselők, eleintén elégületlenek, későbbben felingerülnek, végtére szabadságukért küzdenek és — — győznek.

Későbbben a Solonféle törvények; itt a kötelesek többsége és az aránylag nagyobb közteherviselés az irányadó, mi okból is Solon még éltekorán más különben igen jeles törvényei sikertelensége felől meggyőződik; törvényei azon az erkölcsön alapulnak, hogy a gazdagabbat a jogbani elsőbbség már annál inkább is illeti, mert kötelességei többek, terhei nagyobbak mint a szegény emberéi, következésképen a közjó előmozdítása őt inkább érdekli mint a szegényebb osztályt; de ezen eljárás csak egyoldalú, a gazdagabb osztály hazafiságát neveli ugyan, míg a szegény és a közép, a közép és a gazdag osztály közti szünetleni vetélykedésre a hatás is nem sokára bekövetkezik és Pysistratos magánuralkodó lesz; még csak későbbben Aristides hazafisági ösztöntől vezetette az egyenjogúságot megalapítja, persze Solonétól egészen eltérő alpra fektetve.

Akkor tájban Rómában is kezdenek fejlődni az állam és az államjogróli fogalmak és az első triumviratig az egész korszakot, többnyire azon harcok töltik be, melyek a plebejusok mint a közteherviselők, és a patrieusok mint a kiválóan jogosultak közt az egyenjogúság miatt viseltettek; ha semmi egyéb már Licinius (Stolo) és a két Grachus testvér indítványai — noha kellettnél túlzottabbak is — ezt elegendőleg bebizonyítják.

A sötét vagy közép korban az államjogróli fogalmak bonyolodottságuk tetőpontján állanak, a közteher és az egyenjogúság közti viszonyról még szó sem lehet; már hogyan is létezhetnék egyenjogúság az

olyan korban, hol a hűbéri rendszer tökéletesen kiképeztek, a jog az erővel egyáltalán azonosítatik; csak három országban akadunk a jövő szabadelvű alkotmányosság nyomaira: Angolország, Magyarország, Lengyelország; az elsőbbik jelenleg virágzik, a középső múltjánál szebb jövőjét biztos ösvénybe vezeti, az utolsó elevenen szétdarabolva szünetlenül jajgat.

Még csak az ujkor, valamint más tekintetben ugy ebben is, a tökéletes átváltozás kora; a minta Angolhont illeti, mely jelenleg a királyi méltósággal csaknem köztársasági rendszert párosít; igaz, hogy a mi 1848-diki törvényeink a követválasztásra nézve az angol választási rendszernél szabadabb szelleműek, hogy nálunk e tekintetben pénzuralmi elvre nem is akadunk, hogy a szegényebb osztály csak szintugy vehet részt a törvényhozó testületben mint a gazdag és nemes osztály; de mind a mellett Angolhonban az egyenjogúság elve fenáll és az angol nép nagyon is beelégszik azzal, hogy választott képviselői csak úgy *pour passer le temp* — mert fizetésük nincsen — a közjót előmozdítani törekednek, a szegényebb osztály jobsorsáról komolyan gondoskodnak, és e mellett még annak is ki vannak téve, hogy maholnap a la Roeburk választóik elé felelősségre hivatnak t. i. ha eszökbe találna jutni másképen okoskodni, mint a nép ohajtja; de ha ezt mellőznők is, Angolhonban senki sincs kizárva a törvényhozásból; feltéven, hogy az erre vállalkozó egyénnek indítványát a nép ma helyesnek találja, már holnap a parlament bizonyosan

petitiókkal ostromoltatik; a mi tehát a pénzuralmi elv szerint egy perczyire elsőbbségnek látszik, tettelesen véve nem is elsőbbség, s így az angol államférfi Európában a legtiszteltebb, az angol trón Európában a legbiztosabb.

A mi az európai földrészt egyáltalán illeti, Guizot „Histoire de la revolution de l' angleterre“ féle művében tett észrevételét zsinormértékül használjuk „mióta Angolhon alkotmánya megszilárdult, azóta Európa kormányai több ízben megkísérlék az angollal hasonnemű alkotmányt államaikba behozni és csak ebbeli elfordított eljárásuk okozza vállalatuk sikertelenségét;“ de Franciaországban ennek daczára is, az egyenjoguság elve Robespierretől kezdve egészen a mai napig rendithetlenül fenáll, noha Montesquieu és Rousseau politikai művei ezen elv megalapítására befolyást gyakoroltak; egyébiránt feltehetnők, hogy kitünő jogtudorainál fogva, Franciaország a kötelességek és a közteher közti egyensulyt is már régen helyre állithatta volna, ha más különben kormányrendszere gyakrabbi felbomlása, ebbeli eljárását nem akadályozná; és ha Franciaország mostani rendszeréről szólunk, ennek félalkotmányossága valóban nem vonja magára figyelmünket, de csudáljuk azon ügyeséget, melylyel a francia kormány az egyenjoguság mellett a közteherbeni egyenlőséget is előmozdítani tudja, más szóval, a többi osztályokkal egyenjogositott szegény osztályt annyira támogatja, hogy a közteherviselés legalább aránylag egyenlő.

Hazánk érdekeit szemközt tartván, távol vagyunk

attól, hogy itten Angol- vagy Franciaország érdekében felszólalni szándékoznánk, de arra akartuk figyelmeztetni hazánkfiat, hogy államok, melyeknek külső befolyásuk olyan hatásu mint Francia- és Angolországé, e befolyásukat nem épen tulnyomó anyagi és szellemi erejüknek köszönhetik; valamint az egyes ember külműködése benső erőt t. i. józan-ságot és egészséget feltételez, épen ugy az államak elsősege is semmi más mint kifolyása ama okozatnak, minek az oka a benső erő, a fentebb taglaltuk benső egyensuly, az egyenjoguság.

Mi itten csak Francia- és Angolországról, mint az európai polgárisodas két legelső képviselőiről szölkünk; nem tartjuk szükségesnek még azt is bebizonyítani, hogy e perczben egész Európában, söt még az ázsiai barbarismussal határozó keleten is, a belpolitika mindinkább azon irány felé fejlődik, hogy a közteherbeni egyenlőség-nél fogva az egyenjoguság és viszont az egyenjoguság mellett a közteherbeni egyenlőség előmozdittassék.

Ha ekként az egyenjoguságot mint a jogerejü belpolitika eredményét bemutattuk ha továbbá az európai kormányok nagyobbik része ezen jogelv végrehajtását ohajtja, de legbuzgóbb törekvése daczára ebbeli eljárását eredményteljes siker nem koronázza: vajjon nem kellene-e csodálkozva a végrehajthatlanság oka körül tekintenünk? Érezzük ugyan, hogy a megoldás körül oly kérdésre akadunk, mit eleitől

fogva a legnagyobb óvatossággal mellőzni akartunk; de mind a mellett, ha egyszer e kérdésnek szönyegre kerülni, ha a vésteljes ut felé már tartanunk kell, rettegni valóban nem fogunk; mi az okot a vallás-különbségnek tulajdonítjuk.

Minden vallás — legyen az akár egy-istenhivők, akár sok-istenhivők számára alkotva — két irányu; a függélyes irányban szemeink a véghetetlenségbe elmerülnek, a vallás nekünk kötelességekről szól, miket a láthatlan, az egész mindenséget fentartó, legfőbb erő iránt teljesíteniük kell; a fekvőirányban csak látható tárgyakkal foglalkozunk és a mint önkényt is következik, látkörünkben reánk nézve az embernél érdeklőbb tárgyra nem akadunk; a vallás ismét kötelességekről szól, miket az emberek mint felebarátink iránt teljesíteniük kell; elég ebből ennyi! csak azt akartuk az olvasóval körülbelül tudatni, hogy miben közös és miben nem közös az egyház az állammal.

Eszerint tehát a papság tevékenysége kétoldalú: az egyházi vagy is a fentebb mondtuk függélyes irányban a pap az államtól független, de nem független ám világi hivatottságára nézve; mert mint állampolgárnak ama nehéz de szép feladata van, hogy befolyását ottan gyakoroltassa, hol az állam befolyása nem igen könnyen gyakorolható; e főfeladata tulajdonképen abból állana, hogy a pornépet, kinek az államjogról tiszta felfogása nincsen, mintegy közvetve t. i. vallástételek segédelmével, a felebarát iránti kötelességek teljesítésére buzdítsa és ekkép az állampolgárságra s egyáltalán az álladalmi életre képessé

tegye; mert a nagy közönség értelmisége a nélkül is felfogja polgári kötelességeit és ezekre nézve tán nincs is szüksége predicatiora jární; de mind e mellett az a feltűnő, hogy épen a különféle vallások pórnépei egymást elevenen szeretnék eltemetni; nem vagyunk mi a francia legisták bajnokai, nem is óhajtjuk, hogy a papot kézkötözöten a törvényszék elé felelőségre hívják, sőt azt állítjuk, hogy a papság nagyobbik része a magára vállalt kötelességeit hüven teljesíti, de még is azon nézethez ragaszkodnunk kell, hogy az egyenjoguság érdekében a felebarát iránti kötelességek és az ezekben vágó hittételek, a különféle egyházakban egyenlően taníttassanak, mi csak akkor történhetnék, ha az állam ezen hittételeket magától függővé tenné; jóllehet, tán e kérdést egy évtizeddel kelletnél korábban pendítjük meg, de valószínű, hogy e tekintetben egy évszázaddal korábban nem szólunk.

Ezen mondattal: „Szeresd felebarátodat mint önön magadat“ az egy-istenhivők azt akarják kifejezni, hogy az államjog kellően tiszteltessék, hogy a társadalmi élet egy nagy lánczot képez, hol minden tagnak saját fentartása érdekében a többi tagok fentartását támogatnia és összeköttetésöket kiegészítnie kell; de ki másnak kellene ezt felfoghatóvá tenni mint a pórnépnek? hisz az értelmiség ezt már régen tudja és a papság még sokkal korábban tudta.

Addig mig uralkodó vallásokról van a szó és a mint például az egyház-állami

kötelezvények (Concordat) tanusítják, hogy az államférfiak inkább papok mint államférfiak, és az uralkodó vallásbeli papok inkább államférfiak mint papok, önkényt következik, hogy az egyenjogúság helyreállítása csaknem lehetlen, s az ilyen feltételek mellett sőt még akkor is lehetlen, ha Görögország hetvenhétszer hét legbölcsebbjei az országot kormányoznák.

Azokban az államokban hol még mai napig is az ugynevezett uralkodó vallás ugyan létezik de egyenjogúság nincsen, a hitsorsosok tulnyomó többsége szerint a katolikus a protestánszal nem akar egyenjogositva lenni, a keresztény nem a zsidóval, a török nem a kereszténnyel, a görög sem a törökkel stb. stb., noha másrészt az egyenjogúság kizárólag politikai elv, mihez az egyháznak semmi köze sincsen; mind ennek daczára mi azt akarnók elhíttetni a világgal, hogy polgárisultak vagyunk, polgárisultabbak a régi görögöknél és rómaiaknál, kiknél, a mint már be is bizonyítottuk, valóban nem a vallásbeli különbség akadályozta az egyenjogúság létrejöttét; vagy tán ezen szó: „egy-istenhivők“ nem fejezi-e már ki elegendő világosan, hogy a mostani vallások lényökre nézve nem lehetnek egymástól annyira eltérök mint a rómaiaké vagy a régi görögöké, hol minden község, ugy szólván minden házi gazda az istentiszteletben saját átlátása szerint eljárt.

Ha az olyan államban, hol uralkodó vallás létezik a polgárok ugyanerre a vallásra ma áttérnének,

holnap bizonyosan mindnyájan egyenjogositva volnának; de feltéven, hogy józaneszüek vagyunk, juthatna-e ugyan eszünkbe, szolgálóktól, ki más különben kötelességeit irántunk hűven teljesíti, még azt is követelni, hogy díjkielégítése előtt szükségképen még azt is hinnie kell, a mi nekünk tetszik; helyettesítsük tehát magunk helyébe az államot és a szolgáló helyébe a polgárt, vajjon áll-e az állam jogába a polgári kötelességeit teljesítette polgártól még azt is követelni, hogy az igazság és az emberjog kiszolgáltatása iránt, egyházilag hinnie kell azt, minek valóságáért először az állam nem kezeskedhetik, és másodsor ha kezeskedhetnék is, az államjogróli felfogásunk szerint, ehhez semmi köze sincsen.

Legyünk tehát őszinték és valljuk be nyíltan, hogy az ilyen eljárás az erőszakon és nem a jogon alapszik, hogy a baj kutforrása részint a kormány gyarlóságában másrészt pedig az emberek önkényében és tulzottságában rejlik; és ha Európában államok vannak hol egyenjogóság létezik, mi ezt sokkal inkább az észjogbeli eljárásnak mintsem a polgárisodás haladásának tulajdonítjuk, kivált ha a polgárisodásról sokkal magasabb fogalmunk van, hogysem csupán eszközül tekinthetnők, minek segédelmével a nevetségesből a józanságra és a lelkiismertelenségből a lelkiismeretre juthatnánk.

A magyar nemzet figyelmenyugotra és délre van függesztve és ez már maga magában véve elegendő ama irány meghatározására nézve, mely felé fejlőd-

nünk kell; ezzel csak azt akarjuk kijelenteni, hogy Angliában, Franciaországban és Olaszországban az egyenjogúság elve már némileg megszilárdult és hogy Magyarország hátra nem maradhat; kiki tudja, hogy miről és kiről akarunk szólni; tudjuk, hogy a zsidók hazánkban, kivált a pórnépnél nem épen a legkedveltebbek, de azt is tudjuk, hogy minden jelenség okozatból származik és minden okozatnak oka van; próbáljuk csak egyszer mint emberek és mint igazi keresztények, ezeket a zsidókat egyenjogositni, tán ha ok nem lesz, okozat sem létezik és a gyűlölet is elenyészik.

Egyébiránt nagyon is tudjuk, a mint már egyszer meg is pendítettük, hogy mindenekelőtt saját szabadságunkat kivivnunk kell, mert csak e szabadságunkkal zuzhatjuk szét másoknak bilincseit, és csak azt akarjuk megjegyezni, hogy az egyenjogúság olyasmi, mi által Európa polgárisult népei épen polgárisodásukat akarják kitüntetni; midőn Angliában az egyenjogúság létre jött, egy angol képviselő e szavakat használta: „Mi keresztények annál keresztényesben nem cselekedhattünk, mint az által, hogy a zsidókat egyenjogositottuk; Viktor Emanuelnek milánóba bevonulásakor legelső teendője az volt, hogy a zsidó emancipatiót személyesen kimondhatta; Franciaországban mintegy hetven esztendeje, hogy egyenjogúság létezik, kormányok és kormányrendszerek változtak ugyan, de az elv maiglan fenáll; Belgiumban a zsidók egyenjogósultak; Poroszországban a zsidók félig meddig egyenjogósultak; micsoda? Couza

herczeg egy pár évvel ezelőtt sőt a cigányokat is egyenjogositotta, vajjon Magyarország volna azon ország, mely e tekintetben hátra maradna? vajjon nem volna-e czélszerűbb a perczben, hol multunknál szebb jövőnket megalapítani és biztosítani akarjuk, Nagy Frigyes, Poroszhon politikai jelentékenysége alapítójának e szavaira visszaemlékeznünk: Az én államaimban kiki saját átlátása szerint boldogulhat; elég! az egyenjogúság az ész- és emberjog kifolyása, mi pediglen Európa színe előtt emberek, qua tales eszesek is akarunk lenni.

Idők járnak, idők kelnek, fejünk fölött vést-fenyegető felhők keletkeznek és az általános zürzavar tán maholnap tetőpontját eléri, ugy annyira vagyunk, hogy minden történelmi következetesség és a legbiztosb diplomatai tapintat mellett sem volna senkisé is képes arra, hogy a legközelebbi huszonnég óra eseményeit előre láthatná; de akármilyen alakban tűnjék is fel előttünk a jövő, az szükséges, hogy a perczben hol alkotmánybeli jogainkért felszólalunk, Európa színe előtt be kell bizonyítanunk, hogy közvetve más elnyomott fajok érdekében is szólalunk fel.

A mi pediglen Magyarország alkotmányos-jogbeli igényeit és alkotmányunk elleneit illeti, a perczben hol Európa a tények logikáját érvényesíti tantorithatlanul e kérdéshez ragaszkodunk: Van-e Ausztria Magyarország nélkül vagy van-e Magyarország Ausztria nélkül? e kérdésben rejlik elleneink megtámadásai iránti igazo-

lásunk, rejlik benne kivivott alkotmánybeli jogaink érvényesítettése, és rejlik benne szabadságunk és szebb jövőnk biztosítása; és mi e kérdés mellett állhatatosak leszünk, állhatatosak mint Cato a romai senatusban: „Carthagonak buknia kell.“ A Habsburg-Lothringen-dinastia trón és koronajogait mi kétségbe nem vonjuk, de határozottan állítjuk azt, hogy nincsen ezentul erős Ansztria, hatalmas és szabad Magyarország nélkül.

